

ПЕДАГОГІЧНЕ ДІАГНОСТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В УМОВАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Створення і функціонування системи безперервної освіти об'єктивно пов'язане з розвитком і підвищенням ефективності освіти дорослих. Основною складовою системи безперервної освіти в Україні є післядипломна освіта, що забезпечує потребу держави у фахівцях високого рівня професійної компетентності.

Реформування післядипломної педагогічної освіти передбачає необхідність упровадження компетентнісного підходу в організацію процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зокрема вчителів музики. Оцінювання рівня професійної компетентності цієї категорії педагогічних працівників на курсах підвищення кваліфікації в Інститутах післядипломної педагогічної освіти (ІППО) можливе на базі аналітичних даних, здобутих за допомогою діагностики.

Українськими вченими (А.Казаков, Ю. Мальований, А. Розенберг, К. Старченко та ін.) розглядалися окремі аспекти проблеми діагностики в навчальному процесі. Більш системно розглянуто проблему педагогічної діагностики І.П. Підласий. Проте, проблема педагогічної діагностики професійної компетентності вчителів музики в умовах підвищення кваліфікації вимагає детального вивчення.

Таким чином, метою статті є розгляд означеної проблеми на прикладі досвіду роботи в даному напрямку Інституту післядипломної освіти Севастопольського міського гуманітарного університету (ІПО СМГУ).

Насамперед розглянемо сутність і структуру поняття "професійна компетентність учителя". На основі теоретичного аналізу досліджень науковців та практиків (О.А. Апраксина, В.П. Бездухов, Т.Г. Браже, В.М. Введенський, Р.Х. Гильмеєва, В.А. Извозчиков, Н.М. Лобанова, А.К. Маркова, В.І. Пуцов, О.П. Рудницька, В.А. Славсонін, Л.Л. Хоружа та ін.) ми дійшли наступного висновку [1, с. 7-9]:

- поняття "професійна компетентність учителя" є складним, інтегрованим поняттям даної категорії фахівців;
- структура цього поняття включає чотири компоненти (професійно-змістовий (базовий); професійно-діяльнісний (практичний); професійно-творчий; професійно-особистісний);

- складовими професійної компетентності вчителя є знання, уміння, досвід, мотивація і особисті якості, які, у свою чергу, розкриваються через сукупність основних компетенцій: ключових (інформаційних, регулятивних, комунікативних); операційних та інтелектуально-педагогічних.

До ключових компетенцій учителя музики нами віднесено [2, с. 9]:

- знання змісту музичного навчання учнів, методики викладання музики та застосування сучасних методів і технологій музичної освіти (інформаційні компетенції);

- уміння формувати в учнів музичні знання, уміння і навички, застосовувати методику вокально-хорової роботи з учнями (регулятивні);

- ерудицію, творчу активність, культуру мовлення, артистизм учителя (комунікативні).

До операційних компетенцій учителя музики нами віднесено навички музично-педагогічної імпровізації, інтерпретації музичних творів, диригентської техніки та виконання музичних творів на уроці; до інтелектуально-педагогічних компетенцій – уміння створювати та використовувати на уроці проблемні ситуації, атмосферу зацікавленості, інтегративні методи навчання та аналізу музичних творів.

Вхідне (вихідне) діагностування вчителів музики в ІППО є не тільки організаційною формою процесу їхнього навчання на курсах підвищення кваліфікації, а й сприяє виявленню професійної компетентності слухачів за певними компетенціями – ключовими: інформаційними, регулятивними, комунікативними, операційними та інтелектуально-педагогічними.

Необхідно зазначити, що діагностування (від "діа" – "прозорий" та "гнозис" – "знання") у буквальному перекладі означає прояснення, розпізнавання. Діагностика – "система технологій, засобів, процедур, методик і методів висвітлення обставин, умов та чинників функціонування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, встановлення їхньої ефективності та наслідків у зв'язку із заходами, що передбачаються, або здійснюються" [3, с. 10].

При цьому, педагогічну діагностику професійної компетентності вчителів необхідно розглядати як інноваційну технологію виявлення рівня відповідних знань та вмінь, особистісних обмежень і перешкод (труднощів) та їх причин у зв'язку з оцінюванням і прогнозуванням професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. Відповідно, педагогічна діагностика в ІППО – це оптимальне співвідношення методів та певний алгоритм одержання інформації щодо стану професійної компетентності слухачів.

З урахуванням компетентнісно-особистісної орієнтації навчального процесу в ІППО вхідна (вихідна) діагностика має будуватися на курсах підвищення кваліфікації в режимі суб'єкт-суб'єктних відносин за умови розробки та використання комплексу діагностичних матеріалів. При їх складанні необхідно враховувати, що розроблений діагностичний матеріал має бути диференційований з урахуванням його теоретичної і практичної значущості, направлений на виявлення рівня професійної компетентності слухачів.

В ІПО СМГУ успішно реалізується на практиці розроблений комплект діагностичних матеріалів за визначенням рівнів професійної компетентності вчителів музики на курсах підвищення кваліфікації.

Комплект включає наступні діагностичні матеріали:

- анкету "Самооцінка вчителем музики результативності своєї педагогічної діяльності";

- діагностичну картку по виявленню рівня сформованості професійних компетенцій у вчителів музики – слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Необхідно зазначити, що анкетування як метод системи педагогічного аналізу в умовах підвищення кваліфікації в ІПО СМГУ використовується з урахуванням таких параметрів:

- наявності мотивації у слухачів щодо проходження курсів підвищення кваліфікації;

- уміння слухачами об'єктивно оцінювати власні досягнення й виділяти характерні труднощі в педагогічній діяльності з певним усвідомленням критеріїв оцінки досвіду педагогічної роботи й ін.

Так, при заповненні анкети вчителями музики пропонується оцінити рівень труднощів (від високого до низького) при реалізації окремих аспектів педагогічної діяльності, що формуються з урахуванням змісту їхніх основних компетенцій:

- проведення аналізу і самоаналізу уроку;

- здійснення інтегративного підходу у викладанні предмета;

- використання провідних методів музичного виховання;

- реалізація музично-педагогічних технологій у викладанні предмета;

- володіння диригентською технікою на різних етапах уроку;

- виконання музичних творів на уроках по предмету й ін.

Також на етапі вхідної (вихідної) діагностики вчителів музики в ІПО СМГУ оптимальним є використання діагностичних карток. При їх складанні необхідно враховувати, що пропонований діагностичний матеріал має бути диференційований з урахуванням його теоретичної і практичної значущості для виявлення рівня професійної компетентності вчителів музики.

При заповненні діагностичної картки вчителями музики – слухачам курсів підвищення кваліфікації пропонується дати відповіді на поставлені питання основного рівня (А), а також на питання вибраного ними варіанту питань одного із запропонованих рівнів (середнього (Б) або високого (В)).

Наприклад, Учителі повинні відповісти на наступне питання основного рівня (А): "Вкажіть, на якому етапі музичного вчення школярів (клас, семестр) вивчається тема "Інтонція". При цьому вони додатково відповідають на одне з питань вибраного ними рівня: "Вкажіть тематику уроків по вивченню теми "Інтонція" (середній рівень (Б)); "Обгрунтуйте основні етапи вивчення теми "Інтонція" (високий рівень (В)).

Для кожного з цих матеріалів (анкета, діагностична картка) розроблена інструкція по їх обробці, обгрунтовано шкалу й основні блоки, що включають окремі групи компетенцій, виведені формули для проведення математичної обробки отриманих результатів з використанням певних комп'ютерних програм.

За умови, що максимальний відносний показник сформованості вищого рівня професійної компетентності дорівнює одиниці, можна враховувати такі певні відсоткові параметри кожного рівня професійної компетентності вчителя:

- низький рівень – до 0,33;

- середній рівень – від 0,34 до 0,66;

- високий рівень – від 0,67.

На початок курсів підвищення кваліфікації результати "вхідної" діагностики вносяться до індивідуальної програми розвитку професійної компетентності кожного слухача, що дає змогу вчителям музики з урахуванням реально виявленого рівня професійної компетентності, визначити шляхи зростання рівня професійної компетентності слухачів під час курсового підвищення кваліфікації в ІПО СМГУ.

Після цього активізується робота щодо оновлення та внесення змін до змісту та структури навчального плану курсів підвищення кваліфікації вчителів музики залежно від рівня їхньої професійної компетентності, а також виявлених потреб та труднощів у педагогічній діяльності. Необхідно враховувати, що ці плани мають модульну структуру. Кожний модуль розглядається як функціонально завершена частина навчально-тематичного планування, яка дає змогу формувати навчальну програму, що відповідає виявленим індивідуальним або груповим потребам слухачів. Саме модульний принцип побудови навчальних програм дозволяє:

- надавати пріоритет індивідуально-творчій, самостійній роботі слухачів;

- враховувати не тільки особистісні потреби вчителів, але й рівень їхньої професійної компетентності;

- сприяти пошуковій взаємодії викладача і слухачів.

Таким чином, отримані результати на етапі "вихідної" діагностики вчителів музики – слухачів курсів підвищення кваліфікації в ІПО СМГУ сприяють:

- оновленню змісту навчального матеріалу з урахуванням значущості, практичної доцільності, новизни професійної інформації, що заважають кожному з них повноцінно брати участь у навчальному процесі;
- розробленню навчального плану курсів підвищення кваліфікації вчителів музики з урахуванням виявлених рівнів сформованості певних компетенцій як складових їхньої професійної компетентності;
- внесенню змін у структуру навчального плану курсів підвищення кваліфікації вчителів музики зі зміною в нормуванні його навчального часу.

Педагогічна діагностика співвідноситься також з моніторингом. Поняття моніторингу означає "цілеспрямоване і планомірне діагностичне відстеження процесів, які відбуваються в системі післядипломної педагогічної освіти" [4, с. 54].

Передусім, необхідно відзначити, що моніторинг курсів підвищення кваліфікації проводиться з метою отримання об'єктивної й достовірної інформації про динаміку зростання професійної компетентності педагогів. Такі дослідження необхідно організувати з урахуванням низки вимог до отримуваної інформації: повнота, достовірність, точність, своєчасність, доступність тощо.

Результати "вихідного" діагностування слухачів курсів підвищення кваліфікації допомагають зіставляти результати попереднього та заключного діагностування з метою виявлення ефективності навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації вчителів музики в ІПО СМГУ.

Це дозволяє внести отримані результати до індивідуальної програми розвитку професійної компетентності кожного слухача з визначенням відсотку зростання рівня його професійної компетентності під час курсового навчання в ІПО, а також розробити рекомендації на міжкурсовий період підвищення кваліфікації вчителя музики.

Учителі працюють над зазначеною програмою розвитку їхньої професійної компетентності як самостійно, так і під час проведення методичних заходів у міжкурсовий період підвищення кваліфікації на базі ІПО СМГУ.

Експерти, які визначаються з числа методистів предметних кабінетів ІПО СМГУ, не лише контролюють виконання кожним учителем музики даних рекомендацій, але й надають методичну допомогу з розвитку у вчителя певних компетенцій, які сприяють підвищенню рівня його професійної компетентності. Також упродовж п'яти років відстежується результативність його діяльності за такими параметрами, як:

- участь у методичних заходах (семінари, практикуми, "круглі столи", конференції та ін.);
- проведення відкритих уроків у школі для колег на рівні міста (району);
- участь у міських (районних) конкурсах педагогічної творчості;
- наявність призових місць за результатами участі шкільних творчих колективів під керівництвом експерта в міських (районних) конкурсах дитячої та юнацької творчості;
- видавнича діяльність (розробки, посібники, статті та ін.) тощо.

Це дозволяє визначати рейтинг учителів музики на рівні міста (району), мотивувати вчителів музики до зростання рівня їхньої професійної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мурована Н.Н. Компетентность педагога как важное условие его профессиональной деятельности / Мурованая Н.Н. – Севастополь: Рибэст, 2006. – 24 с.
2. Мурована Н.М. Педагогічне керівництво розвитком професійної компетентності вчителів музики у післядипломній освіті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.06 "Теорія і методика управління освітою" / Н. Мурована. – К., 2008. – 20 с.
3. Підласий І.П. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів / Підласий І.П. – К.: Україна, 1998. – 343 с. — (Першотвір).
4. Старченко К. Педагогічна діагностика професійної компетентності педагогічних працівників / Старченко К., Васильєва Г. // Післядипломна освіта в Україні. – 2005. – № 1. – С. 52–57.

Подано до редакції 21.05.10

РЕЗЮМЕ

У статті розглядаються особливості проведення педагогічної діагностики професійної компетентності вчителів музики в умовах підвищення кваліфікації за допомогою аналізу досвіду роботи в даному напрямку Інституту післядипломної освіти Севастопольського міського гуманітарного університету.

Ключові слова: професійна компетентність, ключові компетенції вчителя музики, діагностика, моніторинг, діагностичні матеріали.

Н.Н. Мурованая
ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ДИАГНОСТИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ В УСЛОВИЯХ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются особенности проведения педагогической диагностики профессиональной компетентности учителей музыки в условиях повышения квалификации посредством анализа опыта работы Института последипломного образования Севастопольского городского гуманитарного университета в данном направлении.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, ключевые компетенции учителей музыки, диагностика, мониторинг, диагностические материалы.

N.M. Murovana
PEDAGOGICAL DIAGNOSING PROFESSIONAL COMPETENCE OF MUSIC TEACHERS IN TERMS OF REFRESHER TRAINING
SUMMARY

The article presents peculiarities of pedagogical diagnosing professional competence of Music teachers in terms of refresher training by means of analyzing work experience of Sevastopol Municipal Humanitarian University of Postgraduate Education in this direction.

Keywords: professional competence, key competences of Music teachers, diagnostics, monitoring, diagnostic materials.